

UDK: 338.246.025.88:341.217
Bibliid 0543-3657, 67 (2016)
God. LXVII, br. 1162-1163, str. 116-133
Izvorni naučni rad
Primljen: 31.7.2016.

Aleksandar JAZIĆ¹

Period tranzicije i ekonomske reforme u državama Višegradske grupe

SAŽETAK

Završetak Hladnog rata i početak procesa tranzicije primorao je mnoge države da pronađu nov oblik uređenja svog ekonomskog sistema. Neke zemlje su se odlučile da udruže snage i formiraju regionalne inicijative kako bi lakše ostvarile zajedničke ciljeve. Takav primer je Višegradska grupa koju čine države bivšeg Istočnog bloka – Poljska, Češka, Slovačka i Mađarska. Sve navedene zemlje su odmah nakon započinjanja procesa tranzicije definisale svoje ekonomske, političke i spoljnopolitičke ciljeve. S obzirom na gotovo identičnu blisku istoriju i utvrđene ciljeve, zvaničnici ovih država odlučili su da udruže napore kako bi ostvarili zacrtane planove. Zato je formirana Višegradska grupa koja, pored političkog i spoljnopolitičkog karaktera, ima i ekonomski karakter u smislu približavanja ekonomskih i privrednih subjekata država članica. Osnovni ekonomski cilj ove inicijative je pokušaj da se što više očuvaju i osnaže ekonomije njenih članica kako bi pojedinačno ili zajedno mogle da parariraju zapadnoevropskim privrednim subjektima. Time se utiče na očuvanje stabilnosti tržišta i finansijskog sistema država članica Višegradske grupe.

Ključne reči: ekonomija, finansije, održiv razvoj, tranzicija, Višegradska grupa.

¹ dr Aleksandar Jazić, naučni saradnik, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, jazic@diplomacy.bg.ac.rs.

Rad predstavlja deo naučnog projekta „Srbija u savremenim međunarodnim odnosima: Strateški pravci razvoja i učvršćivanja položaja Srbije u međunarodnim integrativnim procesima – spoljnopolitički, međunarodni ekonomski, pravni i bezbednosni aspekti“, finansiranog od strane Ministarstva nauke i tehnološkog razvoja Vlade Republike Srbije (evidencioni broj: 179029), a realizuje se u Institutu za međunarodnu politiku i privredu u periodu od 2011. do 2016. godine.

Uvod

Raspadom Varšavskog pakta Poljska, Češka, Slovačka i Mađarska ušle su u proces tranzicije koji je presudno uticao na četiri navedene države da 1991. godine formiraju Višegradsku grupu. Karakterističnost država Višegradske grupe nalazi se u činjenici da su ove zemlje prve ušle u proces tranzicije nakon raspada Varšavskog pakta, pa su bile prinuđene da samostalno pronađu adekvatan način za reformu svojih ekonomskih sistema.

Višegradska grupa ima relativno malu institucionalnu strukturu koja je zasnovana na sastancima predstavnika vlada država članica. Ministarski sastanci i konsultacije, kao i godišnji samiti predsednika država članica, čine institucionalnu strukturu Višegradske grupe.² Jedini institucionalni oblik saradnje između ovih država je Višegradski fond, koji je osnovan 14. maja 1999. godine na sastanku premijera četiri države u Bratislavi. Organi Višegradskog fonda su Konferencija ministara inostranih poslova i Savet ambasadora. Ulogu izvršnog organa vrše izvršni direktor i njegov zamenik. Administrativni organ je Sekretarijat, a zvanični jezik je engleski. Višegradski fond upravlja svojim resursima u skladu sa budžetom koji usvaja Konferencija ministara inostranih poslova. Budžet se sastoji od dva dela, odnosno jedan deo je namenjen finansiranju aktivnosti u okviru projekata, a drugi deo se odvaja za operativne troškove Sekretarijata. Predsedavanje se vrši po principu rotacije, odnosno svaka država predsedava jednu godinu.³

Ekonomski ciljevi formiranja Višegradske grupe

Završetak Hladnog rata i promene u dotadašnjem Istočnom bloku postavile su pred Poljsku, Čehoslovačku i Mađarsku veliki izazov transformacije njihovih političkih i ekonomskih sistema. U ekonomskom smislu, osnovni cilj bio je ravnopravno uključivanje na globalno tržište i pokušaj da se konkuriše razvijenim državama Zapadne Evrope. Razvoj ekonomskog sistema u skladu sa savremenim standardima zahtevao je promene u političkom sistemu i spoljnopolitičkim ciljevima. Ako se uzme u obzir nivo razvijenosti ekonomskih sistema navedenih država pre raspada Varšavskog pakta, bilo je jasno da će neophodne političke i ekonomske promene predstavljati veliki napor. Takođe, niko nije mogao da ponudi čvrste pretpostavke koliko će tranzicija trajati i da li će biti uspešno ostvareni zacrtani ciljevi. Upravo je zato Višegradska grupa bila za Poljsku, Čehoslovačku i Mađarsku jedinstven i čvrst oblik saradnje koji im je nudio

² Videti detaljnije: Eva Cihelková and Pavel Hnát, "Subregionalism within the EU with Special Regard to the Groupings of which the Czech Republic Is a Member", *Prague Economic Papers*, No. 1, 2006, p. 54.

³ Videti detaljnije na zvaničnoj internet stranici Višegradskog fonda: "Visegrad Fund", Internet: <http://visegradfund.org/home/>, 14/10/2015.

mogućnost da zajedničkim naporima ostvare zajedničke ciljeve. Nakon raspada Čehoslovačke na dve države, Višegradska grupa je postala regionalna inicijativa sa četiri članice.

Višegradska deklaracija donesena je 1991. godine, a njen nezvaničan naziv bio je „Deklaracija o saradnji između Čehoslovačke Federativne Republike, Republike Poljske i Republike Mađarske u cilju evropske integracije”. Ovim dokumentom jasno su utvrđeni zajednički ciljevi država Višegradske grupe. Ti ciljevi bili su: ponovno uspostavljanje pune državne nezavisnosti, demokratije i slobode, eliminisanje svih postojećih socijalnih, ekonomskih i duhovnih aspekata totalitarnog sistema, izgradnja parlamentarne demokratije, moderne pravne države i poštovanja ljudskih prava i sloboda, stvaranje moderne tržišne ekonomije i puno uključivanje u evropski politički i ekonomski sistem, kao i u bezbednosni i normativni sistem.⁴

Slom ekonomskog sistema koji je funkcionisao tokom ere komunizma i početak ekonomske transformacije u državama Višegradske grupe rezultirao je neophodnim promenama u funkcionisanju i organizaciji rada privrednih subjekata.⁵ Zato je za države Višegradske grupe bilo veoma važno da što pre razviju stabilne ekonomske odnose sa članicama EU. Shodno tome, bilo je potrebno ući sa proizvodima iz država Višegradske grupe na zapadnoevropska tržišta. Još jedan aspekt razvoja međusobnih ekonomskih odnosa ticao se stvaranja uslova za dobijanje neophodne finansijske i tehničke pomoći radi ubrzanja transformacije i ublažavanja postojećih socijalnih tenzija. Razvoj ekonomskih odnosa između država Višegradske grupe i zapadnoevropskih država trebao je da doprinese i jasnijem shvatanju ekonomskih zahteva koje članice Višegradske grupe treba da ispune kako bi uspešno aplicirale za pridruživanje EU.⁶

Da bi ostvarile zacrtane ekonomske ciljeve države članice Višegradske grupe osnovale su Centralnoevropsku zonu slobodne trgovine (*Central European Free Trade Agreement – CEFTA*). Sporazum o osnivanju CEFTA potpisan je 21. decembra 1992. godine u Krakovu (*Krakow*) sa ciljem uspostavljanja trgovinske liberalizacije između država članica ove regionalne inicijative. CEFTA je značajna jer se proširila van granica Višegradske grupe i EU je koristila za njene odnose sa balkanskim državama.

⁴ Videti detaljnije: “Visegrad Declaration 1991”, Declaration on Cooperation between the Czech and Slovak Federal Republic, the Republic of Poland and the Republic of Hungary in Striving for European Integration, *The Visegrad Group*, Internet: <http://www.visegradgroup.eu/documents/visegrad-declarations/visegrad-declaration-110412>, 16/10/2015.

⁵ Videti detaljnije: Alan Dingsdale, “New Geographies of Post-Socialist Europe”, *The Geographical Journal*, Vol. 165, No. 2, The Changing Meaning of Place in Post-Socialist Eastern Europe: Commodification, Perception and Environment (Jul., 1999), p. 148.

⁶ Videti detaljnije: Sándor Richter, “The Visegrád Group Countries’ Expectations vis-à-vis Western Europe”, *Russian & East European Finance & Trade*, January-February 1996, Vol. 32, Issue 1, p. 7.

Tokom ekonomske tranzicije građani država Višegradske grupe bili su svedoci različitih tipova i nivoa transformacije kroz međusobnu povezanost tri najvažnije komponente. Prva komponentna bio je razvoj od izrazito centralističkog ekonomskog i političkog sistema sa isključivim državnim vlasništvom i jednom političkom partijom, ka tržišnoj ekonomiji sa privatnom svojinom i demokratski uređenom civilnom društvu. Druga komponenta bila je oličena u uticaju struktura, institucija, ponašanja i stavova nasleđenih kako iz ere komunizma, tako i iz perioda pre komunizma. Treću komponentu činili su ljudski, organizacioni i institucionalni odgovori u okviru različitih geografskih skala na stvorene mogućnosti ili na ograničenja i pritiske nametnutih od samog transformacionog procesa.⁷

Početak tranzicije i privatizacija u Poljskoj

Raspadom Varšavskog pakta i ulaskom u proces tranzicije, nove vlasti u Poljskoj pristupile su reformi ekonomskog sistema sa stavom da je međunarodna trgovina najefikasnije sredstvo za uvođenje konkurencije u ekonomiju. Omogućavanje inostranim preduzećima da izvoze na tržište Poljske i domaćim preduzećima da izvoze na inostrana tržišta stvorilo je okolnostima u kojima su državna preduzeća izložena snažnoj konkurenciji. Drugi korak bio je ukidanje monopola u važnim privrednim sferama, kao što je industrija uglja, maloprodaja ili izdavaštvo. Najčešći metod u ovoj fazi bio je podela velikih preduzeća na više privrednih jedinica i ukidanje različitih udruženja u sferi industrije koja su u velikoj meri imala poziciju sličnu kartelima. Usvojeno je nekoliko pravila koja su trebala da omoguće brzo uključivanje preduzeća iz Poljske na svetsko tržište. Najvažnije je bilo umanjiti budžetski deficit i elimisati politiku lake dodele kredita, što je trebalo da smanji nestašice i inflaciju. Prestala je kontrola cena i ukinute su subvencije da bi se uspostavio sistem u kome su cene određivane na osnovu ponude i tražnje. Uvođenje konvertibilne valute omogućilo je uspostavljanje režima slobodne trgovine sa državama Zapadne Evrope, a preduslov je bio ukidanje svih ograničenja u trgovini sa inostranstvom. Time je Poljskoj omogućeno da na domaćem tržištu, preko učešća na svetskom tržištu, kreira realnu strukturu cena. Ukinuta su ograničenja za privatni sektor, a određeni privredni sektori bili su određeni za sprovođenje brze demonopolizacije.⁸

Osnovni princip privatizacije u Poljskoj od početka je bio da se pronađu najbolji mogući investitori za razna preduzeća koje je trebalo privatizovati.

⁷ Videti detaljnije: F. E. Ian Hamilton, "Transformation and Space in Central and Eastern Europe", *The Geographical Journal*, Vol. 165, No. 2, The Changing Meaning of Place in Post-Socialist Eastern Europe: Commodification, Perception and Environment (Jul 1999), p. 136.

⁸ Videti detaljnije: Jeffrey Sachs and David Lipton, "Poland's Economic Reform", *Foreign Affairs*, Vol. 69, No. 3, Summer 1990, pp. 52-56.

Ovakav pristup značio je usvajanje individualizovanih, tržišno orijentisanih i dugotrajnih metoda privatizacije, umesto brze i masovne privatizacije. Spora i postepena privatizacija bila je adekvatno rešenje i sa stanovišta administrativnog aparata koji nije bio u stanju da brzo izvrši transfer mnogih preduzeća u privatno vlasništvo. Centralne vlasti su usvojile adekvatne zakonske propise koji su zahtevali visok nivo otvorenosti u radu privatizovanih preduzeća. Time je tržište kapitala u Poljskoj postalo transparentnije nego u drugim državama Centralne Evrope, što je osiguralo relativno zdrav i u značajnoj meri privatizovan bankarski sektor. Proces restrukturiranja privatizovanih preduzeća zasnivao se na savremenim standardima, a značajno je bilo i oslanjanje na adekvatne institucionalne norme. To su ključni razlozi zbog kojih su privatizovana preduzeća stabilna i u većini slučajeva nisu imala potrebu za subvencijama ili drugim oblicima državne pomoći. Različite metode privatizacije u Poljskoj stvorile su različite tipove potpuno ili delimično privatizovanih preduzeća. Tradicionalni oblici privatizacije, kao što je prodaja preduzeća strateškim investitorima ili građanima, pokazali su se kao najefikasniji u smislu okončanja procesa, pouzdanog rukovođenja i dobrih finansijskih rezultata. Kupovina preduzeća od strane rukovodilaca ili zaposlenih pokazala se uspešnom, s obzirom da je takva privatizacija postavila osnove za narednu fazu promene vlasništva.⁹

Uzimajući u obzir globalnu ekonomsku krizu, poljska ekonomija je tokom 2009. godine bila na zavidnom nivou, a odgovori na krizu su na makroekonomskom nivou bili u velikoj meri adekvatni.¹⁰ Veoma važna je bila brza reakcija Poljske u domenu politike ličnih dohodaka, jer zbog toga nije bilo potrebe za masovnim otpuštanjima zaposlenih. Rizici koje sa sobom može doneti srednjeročni ekonomski procvat povećavaju se, pa makroekonomska politika treba da se oslanja na precizne procene mogućih implikacija u budućnosti i efikasnu upotrebu takvih procena radi sprečavanja potencijalnih disbalansa. Neophodnost ponovnog uspostavljanja fiskalne discipline uslovlila je značaj konsolidacije javnih finansija. To bi trebalo da se ostvari kroz širenje poreske osnovice, smanjivanje visine pomoći poljoprivrednicima, produžetak radnog veka (posebno za žene), smanjivanje mogućnosti za prevremeno penzionisanje i efikasniju javnu administraciju. Plan ekonomske konsolidacije iz januara 2010. godine uključivao je neke od navedenih tačaka u formi okvirnih predloga, ali će efekti zavisiti od vremenski tačnog sprovođenja konkretnih mera.

⁹ Videti detaljnije: Barbara Blaszczyk, "Moving Ahead: Privatization in Poland", *Economic Reform Today*, No. 2, 1999, pp. 18-19.

¹⁰ Videti detaljnije: "Economic Survey of Poland, 2010", Organisation for Economic Co-operation and Development, *Policy Brief*, April 2010, pp. 1-2.

Važan zadatak Poljske je priprema „terena“ za usvajanje evra, što bi ubrzalo transformaciju monetarnog sistema, ali samo ako bi postajao adekvatan institucionalni okvir. Ključni prioritet je razvoj kapaciteta za stabilizaciju ekonomije kada monetarna i kursna politika budu napuštene. Fiskalna politika treba da se zasniva na opštim pravilima Vlade o strukturalnom deficitu i pravilima u vezi sa planovima višegodišnje nominalne potrošnje. Pored toga, neophodno je formiranje nezavisnog fiskalnog saveta koji bi procenjivao i pratio efektivnost fiskalne politike.

Otvorenost i dinamika svetskog tržišta nude priliku svim državama da se uključe u važne trgovinske tokove, pa bi široke strukturalne reforme omogućile Poljskoj da ostvari veću korist u procesu globalizacije. Poljska je ostvarila značajan napredak u uspostavljanju i razvoju ekonomskih veza na međunarodnom nivou. Ostaje dosta da se uradi na privlačenju investitora iz inostranstva i poboljšanju izvoznih performansi. Uloga države treba da se umanjí kroz javne procese privatizacije i brže uklanjanje administrativnih barijera. Neophodna je modernizacija infrastrukture, posebno u oblasti transporta i brzih internet-komunikacija. Ulaganje u inostranstvu treba dodatno podsticati, a promocija izvoza mora imati definisane ciljeve i pravce. Finansijski razvoj može se ojačati kroz konsolidaciju banaka koje zajednički učestvuju u poslovanju i poboljšanjem zakonskih okvira koji regulišu potraživanja i dugovanja. U tom kontekstu politika podrške malim i srednjim preduzećima treba da bude racionalnija.

Najrazvijenije industrijske grane u Poljskoj su proizvodnja mašina i automobila, hemijska industrija, rudarstvo, brodogradnja, nameštaj, prerada celuloze i papira, prehrambena industrija i piće, kao i izrada proizvoda od stakla.¹¹ Na osnovu podataka Svetske banke, Poljska je u 2011. godini ostvarila bruto društveni proizvod (BDP) po glavi stanovnika od oko 13 776 dolara, dok je u 2014. godini ostvaren dodatni rast na 14 423.¹²

Liberalizacija tržišta i makroekonomska stabilizacija u Češkoj

Nakon raspada Varšavskog pakta, u tadašnjem Saveznom Parlamentu Čehoslovačke, krajem 1990. godine, usvojen je dokument pod nazivom „Scenario za ekonomsku reformu“, kojim su pokrenute ekonomske reforme u toj državi. Ovaj dokument sadržao je osnovne političke smernice koje su trebale da ukinu plansku ekonomiju. Navedene smernice sadržale su poništavanje velikog broja zabrana i ograničenja, što je omogućilo ulazak na

¹¹ Videti detaljnije: „Poland: Overview“, *Central Intelligence Service – The World Factbook*, Internet: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/pl.html>, 15/10/2015.

¹² Videti detaljnije: „GDP per capita (current US\$)“, *The World Bank*, Internet: <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD>, 14/10/2015.

domaće tržište češkim i stranim subjektima, liberalizaciju cena i trgovine sa inostranstvom i privatizaciju državnih preduzeća.¹³ Nivo cena je u periodu Varšavskog pakta bio u potpunosti pod administrativnom kontrolom centralnih vlasti, pa se 1991. godine započelo sa liberalizacijom cena širokih razmera, što je uticalo na cene oko 85% dobara i usluga. Liberalizacija cena je omogućila da cene ponovo postanu osnova za efikasno odlučivanje u sferi ekonomije. Zbog monopolističkog karaktera tadašnje češke privrede, postojala je mogućnost da velika preduzeća iskoriste svoju poziciju jedinog snabdevača na tržištu i podignu cene proizvoda na nerealan nivo. Zato je bilo važno paralelno sprovesti liberalizaciju cena i trgovine sa inostranstvom. Tokom 1990. godine usvojeni su zakoni koji su dozvolili državnim u privatnim preduzećima da izvoze svoje proizvode na strana tržišta i uvoze najvažnije proizvodne sirovine.¹⁴

U okviru reforme ekonomskog sistema Vlada Čehoslovačke odlučila se da sprovede restriktivnu monetarnu i fiskalnu makroekonomsku politiku. U tom smislu, jedan od ključnih zadataka bio je stabilizacija domaće valute. Da bi se taj cilj ostvario Centralna banka nije više bila u obavezi da postupa u skladu sa bilo kakvim uputstvima koja bi dobila od centralnih vlasti. Još jedna mera ogledala se u zakonskoj zabrani Centralnoj banci da pokriva budžetske deficite direktnim dodeljivanjem kredita centralnim vlastima. U januaru 1993. godine uveden je novi poreski sistem baziran na porezu na dodatu vrednost (PDV) i potpuno u skladu sa poreskim sistemom država članica tadašnje Ekonomske zajednice (EZ). Ova novina trebala je da proširi poresku bazu, ukloni distorzije starog sistema i učini fiskalne operacije efikasnijim i transparentnijim. Navedene promene dale su najviše rezultata u sferi makroekonomske stabilnosti.¹⁵

Tokom navedenog procesa, posebna pažnja obraćana je na postizanje makroekonomske stabilnosti i izgradnju infrastrukture neophodne za funkcionisanje tržišta. Ostvarivanje povoljnog rezultata iziskivalo je paralelan rad na ostvarivanju oba cilja. Češka je morala da izbegne parcijalne reforme koje bi mogle da ugroze ekonomiju u celini, pa je zato stvorena „kritična masa” reformi da bi se izbegao povratak na stare temelje ekonomije. Minimalizacija gubitaka tokom transformacije ekonomskog sistema zasnivala se na opreznom formulisanju fiskalne i monetarne politike. Tako su izbegnuti rizici koje je sa sobom nosila liberalizacija cena i trgovine sa inostranstvom. Pored članstva u

¹³ Videti detaljnije: Václav Klaus, “The Economic Transformation of the Czech Republic: Challenges Faced and Lessons Learned”, *Economic Development Bulletin*, No. 6, February 14, 2006, p. 2.

¹⁴ Videti detaljnije: Viktor Hanzlík, “Economic Reforms”, in: *Transformation: The Czech Republic, People in Need with the support of the Ministry of Foreign Affairs of the Czech Republic*, Prague, 2006, pp. 63-64.

¹⁵ Videti detaljnije: Milan Sojka, “The Transformation of the Czech Republic – Present and Future Developments”, *Czech Sociological Review*, Vol. 2, No. 1, 1994, pp. 37-39.

EU i povoljnog geografskog položaja u centru Evrope, relativno niska cena infrastrukture i dobro kvalifikovana radna snaga doprineli su da Češka predstavlja atraktivnu destinaciju za strana ulaganja.

Politika privatizacije u Češkoj može se podeliti u tri kategorije: privatizacija velikih razmera, privatizacija malog obima i restitucija. Početne prodaje preduzeća dogodile su se u periodu kada još uvek nisu postojale adekvatne pravne norme kojima bi bila regulisana privatizacija širokih razmera. Proces privatizacije svakog preduzeća započinjao je sa nadmetanjem projekata koji su predstavljali plan privatizacije. Projekte su pripremali rukovodioci i on je sadržao predlog konkretne metode koja je trebala da bude korišćena u procesu privatizacije. Metode koje su bile korišćene tokom privatizacije širokih razmera bile su: javni tenderi, javne aukcije, direktna prodaja, neplaćeni transferi i vaučerska privatizacija. Privatizacija malog obima obuhvatala je mahom manje operativne jedinice u sektorima usluga, trgovine i nepoljoprivredne proizvodnje. Ovim oblikom privatizacije rukovodile su komisije za privatizaciju na nivou okruga. Restitucija je podrazumevala vraćanje imovine građanima kojima je oduzeta ili njihovim naslednicima. Pored toga, za određenu imovinu koja nije mogla biti vraćena zbog objektivnih okolnosti određeni su različiti oblici kompenzacije.¹⁶

Češka ekonomija bila je ozbiljno pogođena svetskom ekonomskom krizom. Srednjeročni izazovi bili su povezani sa potrebom stvaranja uslova za brzo povezivanje sa razvijenim državama Organizacije za ekonomsku saradnju i razvoj (*Organisation for Economic Co-operation and Development – OECD*). Zato je bilo potrebno ponovo stabilizovati javne finansije i poboljšati poslovni ambijent. U skladu s tim, sprovedena je ambiciozna srednjeročna strategija konsolidacije i prepoznavanja rizika u zdravstvu i penzionom sistemu. Poreski sistem i sistem olakšica prošli su kroz značajne reforme u prethodnom periodu. Neke promene su donele dobre rezultate, ali izazovi koji ostaju odnose se na redefinisane poreskih opterećenja, bolju koordinaciju poreske politike, politike olakšica i eliminaciju drugih distorzija u oporezivanju rada i kapitala. Razvoj poslovanja u Češkoj zahteva preduzimanje koraka koji će umanjiti regulatorna opterećenja u ovoj sferi, a fokus treba da bude na većoj fleksibilnosti tržišta rada i proizvoda, daljim naporima u oblasti reforme propisa i razvoj inicijativa za širenje takozvane e-uprave.¹⁷ Bez obzira što ovaj problem nije u Češkoj izražen kao u nekim drugim zemljama, korupcija predstavlja veliki problem u stvaranju povoljnog poslovnog ambijenta.¹⁸ Rešavanje ovog problema zahteva širu

¹⁶ Videti detaljnije: Irene McMaster, "Privatisation in Central and Eastern Europe: What Made the Czech Republic So Distinctive", European Policies Research Centre, University of Strathclyde, November 2001, pp. 4-10.

¹⁷ Videti detaljnije: "Economic Survey of the Czech Republic, 2010", Organisation for Economic Co-operation and Development, *Policy Brief*, April 2010, pp. 1-2.

¹⁸ Ibidem, p. 11.

društvenu akciju, naročito kada su u pitanju javne nabavke. Zato je neophodno podsticati konkurentnost i omogućiti uvid javnosti u procese javnih nabavki.

Konsolidacija privrede i bankarskog sektora u Slovačkoj

Kada je u tadašnjoj Čehoslovačkoj došlo do promene komunističkog režima doneta je odluka da se sprovedu radikalne mere u procesu tranzicije ka tržišnoj ekonomiji, koja je imala negativnije efekte u Slovačkoj nego u Češkoj. Naime, u Slovačkoj su zatvorena mnoga preduzeća što je naglo povećalo nezaposlenost. U prvom periodu nakon sticanja nezavisnosti, nekoliko faktora je uticalo na ekonomsku i socijalnu situaciju u Slovačkoj. Pre svega, postojala je potreba za restrukturiranjem, jačanjem ekonomske konkurentnosti i uvođenjem nove i stabilne valute. Navedene promene nisu ostvarene, a ekonomski rast bio je rezultat uvećavanja unutrašnjeg i spoljnog duga, kao i finansijske ekspanzije centralnih vlasti. Privatizacije sprovedene u ovoj fazi nisu bile javne, a novi vlasnici privatizovanih preduzeća najčešće su bili njihovi rukovodioci ili pojedinci iz vladajućih političkih krugova. Gotovo da nije bilo stranih državljana ili inostranih pravnih lica koja su učestvovala u privatizaciji. U smislu ekonomskih reformi, restrukturiranja ili moderanizacije, prva faza nakon sticanja nezavisnosti bila je neuspešna. Nakon političkih promena 1998. godine nastupio je period u kome je konsolidovana privreda i konstruktivno pristupljeno reformama. U početku je dosta truda uloženo u makroekonomsku konsolidaciju i stabilizaciju, dok je manje pažnje posvećeno reformi poslovnog ambijenta. Ipak, najdirektnije i najbrže se pristupilo sprovođenju mera kojima je ostvareno smanjenje kreditnih stopa i stabilizacija kursa slovačke krune.

Važan korak u ovoj fazi transformacije predstavljala je konsolidacija i privatizacija bankarskog sektora. Ipak, slab ekonomski rast u periodu od 1998. do 2000. godine jasno je pokazao da su neophodne velike reforme i promene širokih razmera. Ključne reforme odnosile su se na javne finansije, javnu administraciju i poreski sistem. Reforma poreskog sistema bila je karakteristična zbog uvođenja jedinstvene poreske stope od 19%. Prvi pozitivni efekti navedenih reformi bili su vidljivi 2004. godine kada je došlo do rasta BDP-a i smanjenja nezaposlenosti. U međuvremenu, Slovačka je postala privlačna za strane investitore. To je rezultiralo rastom stranih direktnih investicija i jačanjem bankarskog sektora, što je pozitivno uticalo na stabilizaciju i funkcionisanje ekonomskog sistema u celini.¹⁹

¹⁹ Videti detaljnije: Ján Buček, "The financial and economic crisis in Slovakia - its spatial aspects and policy responses", in: Grzegorz Gorzelak and Chor-Ching Goh (eds.), *Financial Crisis in Central and Eastern Europe: From Similarity to Diversity*, Scholar Publishing House, Warszawa, 2010, pp. 192-193.

Nakon raspada Čehoslovačke 1992. godine, u Slovačkoj je došlo do revizije plana privatizacije usvojenog u okviru zajedničke države. Većina preduzeća trebala je da bude prodana direktno na tržištu putem javnih tendera, dok je za jedan broj većih preduzeća određena vaučerska privatizacija. Ipak, u Slovačkoj je nakon raspada Čehoslovačke, tačnije 1995. godine, početni plan masovne i brze privatizacije zamenjen vaučerskom privatizacijom. Okvirno je 1/3 preduzeća privatizovana direktnom prodajom, dok su ostala privatizovana vaučerskom i drugim metodama. Procenjuje se da je na teritoriji Slovačke u prvom talasu privatizovano 3/4 malih i oko polovine srednjih i velikih preduzeća.²⁰

Nove vlasti nezavisne Slovačke uvele su, pored vaučerske privatizacije, prodaju preduzeća aukcijama, javnim tenderima i obveznicama. Pored toga, došlo je i do prodaje preduzeća zaposlenima. Od 1998. godine, odnosno nakon promene tadašnjeg vladajućeg režima, vlast se koncentrisala na ostvarivanje što većeg prihoda od privatizacije preostalih državnih preduzeća. U toj fazi privatizovane su najveće banke i preduzeća iz sektora telekomunikacija i energetike. U vlasničkoj strukturi koja je tada formirana dominiraju strani državljani ili menadžeri privatizovanih privrednih subjekata.²¹ Privatizacija manjeg obima obuhvatala je manje operativne jedinice državnih preduzeća u oblasti industrije, trgovine, turizma i ugostiteljstva. Operativne jedinice koje nisu bile funkcionalne uključene su u proces likvidacije. Tokom privatizacije usvojen je princip da privatizacija preduzeća neće zavisiti od njihove restrukturacije. Zato nije pokrenut nijedan program koji bi podrazumevao tehnološko i finansijsko restrukturiranje u svrhu brže privatizacije preduzeća. Jedino je izvršeno organizaciono restrukturiranje pojedinih poslovnih subjekata.²²

Globalna recesija uticala je na ekonomiju Slovačke u većoj meri nego u slučaju većine država OECD-a. Ponovni razvoj trgovine sa tradicionalnim partnerima, uticao je na ubrzan oporavak slovačke ekonomije. Uspostavljanje održivog razvoja usmereno je, pre svega, ka umanjivanju rizika vezanih za

¹⁹ Videti detaljnije: Ján Buček, "The financial and economic crisis in Slovakia - its spatial aspects and policy responses", in: Grzegorz Gorzelak and Chor-Ching Goh (eds.), *Financial Crisis in Central and Eastern Europe: From Similarity to Diversity*, Scholar Publishing House, Warszawa, 2010, pp. 192-193.

²⁰ Videti detaljnije: Michael Borish and Michel Noël, "Privatisation in the Visegrad Countries: A Comparative Assessment", *The World Economy*, Vol. 20, Issue 2, March 1997, pp. 201-202, 207-208 and 213.

²¹ Videti detaljnije: Jens Lowitzsch, Iraj Hashi and Richard Woodward, *The PEPPER IV Report: Benchmarking of Employee Participation in Profits and Enterprise Results in the Member and Candidate Countries of the European Union*, Berlin, 2009, p. 151.

²² Videti detaljnije: Stefan Adamec, *Fiscal Policy in the Slovak Republic*, Center for Social & Economic Research, Warsaw, 1995, pp. 9-10.

povećanje nezaposlenosti. Ovi naponi trebali bi da državne finansije vrate na stabilan i održiv nivo.

U fiskalnoj politici planovi za konsolidaciju usmereni su na smanjivanje budžetske potrošnje, a posebno na reformu nekih elemenata penzionog sistema i veću efikasnost Vlade. Osiguranje neophodne poreske baze zahteva smanjivanje poreskih olakšica i povećanje poreza na nepokretnosti, poput poreza na nekretnine ili poreza u vezi sa zaštitom životne sredine. Veća efikasnost javnog sektora oslobodila bi neophodne resurse i stimulisala povećanje produktivnosti, što bi snažno uticalo na rast ekonomije. Što se tiče budžetske potrošnje, veća efikasnost u zdravstvu i zdravstvenoj zaštiti jedan je od prioriteta.

Tranzicija ka ekološki čistijoj ekonomiji, u skladu sa obavezama preuzetim na međunarodnom i državnom nivou, zahteva strukturalne promene u obrascima potrošnje i industriji, što pruža nove osnove potencijalnog razvoja. Potreban je efikasniji okvir za ekološki čist razvoj da bi se maksimalno iskoristili čistiji resursi ekonomskog rasta i mogućnosti razvoja ekološki prihvatljivih industrija, tehnologija i poslova. Jedan od uslova je efikasnije rešavanje pitanja poreza kojima se štiti životna sredina, i to njihovim širenjem i uklanjanjem subvencija. Prioritet je poboljšanje ekonomskih kapaciteta prilagodljivih ekološkim inovacijama. Reforme za osiguranje dugoročnog održivog razvoja zahtevaju lakši ulazak na tržište gotovih proizvoda, očuvanje konkurencije na tržištu energenata i telekomunikacija, reformu tercijarnog obrazovnog sistema i razvoj sistema doživotne obuke i učenja.

U 2010. godini, odnosno šest godina od započinjanja širokih reformi koje su rezultirale visokim ekonomskim rastom, Slovačka se našla u teškoj situaciji zbog ekonomskih promena na međunarodnom planu. Zato je planirano sprovođenje mera širokog obima koje treba da se izbere sa raznim izazovima. Pojedine mere su opšte prirode, a odnose se na makroekonomsku politiku, regulativu koja će podstaći konkurenciju, adekvatno utvrđivanje zarada, poreski i obrazovni sistem. Naravno, pomenute mere treba da budu sprovedene u dužem vremenskom intervalu, jer nije moguće sve postojeće probleme rešiti samo jednim zahvatom u oblastima ekonomije, finansija i socijalne politike.

Pomenute mere biće ispraćene reformama koje se sastoje od nekoliko konkretnih koraka. Prvi korak je *poboljšanje obrazovnog sistema* kako bi se omogućilo njegovo povezivanje sa potrebama privrede, što bi trebalo da poveća šanse za izlazak iz krize i stvori osnove za buduće strukturalne promene. Drugo, neophodno je *podstaći konkurenciju u celom privrednom sistemu* koja obezbeđuje ulaganje sredstava, umanjivanje cene zakupa, jačanje kupovne moći domaćinstava i povećanje obima inovacija. Treće, potrebna je *fiskalna konsolidacija i stvaranje poreskog sistema povoljnog za ekonomski rast*, što, između ostalog, treba da oslobodi resurse za nove aktivnosti koje će na održiv način uticati na povećavanje ekonomskog rasta. Novi poreski sistem

smanjiti cenu finansiranja javne potrošnje i otkloniti prepreke za rizične investicije sa visokom stopom povraćaja. Četvrti korak je organizacija *sistema određivanja plata u javnom sektoru* koji garantuje adekvatno vrednovanje stručnosti na tržištu rada i lakše zapošljavanje. Time će se umanjiti siromaštvo i pritisak na sistem socijalne zaštite, ograničiti ekonomska cena fiskalne konsolidacije, smanjiti ulazna organičenja za preduzetnike i povećati efikasnost mera na tržištu rada.²³

Strateški pristup reformama u Mađarskoj i privatizacija javnih preduzeća

Promenom vladajuće ideologije i izlaskom iz lagera komunističkih država, nova Vlada u Mađarskoj posvetila se reformama koje su trebale da transformišu tadašnji ekonomski sistem u tržišnu ekonomiju baziranu na privatnom vlasništvu. Oslonac ovih reformi bila je restriktivna monetarna politika. Umesto takozvanih šok-reformi, u Mađarskoj je izabrana politika postepenih promena. Monetarna i fiskalna politika bile su u centru novih odredbi koje su se odnosile na planiranu transformaciju. Vlada Mađarske nije se opredelila za tako restriktivnu monetarnu politiku kao što su to učinile vlasti Poljske i tadašnje Čehoslovačke. Jedan od ciljeva fiskalne politike bilo je ostvarivanje izbalansiranog budžeta, što je trebalo najviše da doprinese sprečavanju inflacije. Da bi se to postiglo smanjene su državne subvencije i investicije, a paralelno s tim promenama došlo je i do povećavanja poreza. Bez obzira na sprovedene mere, budžet Mađarske i dalje je bio u deficitu, a tome je najviše doprinelo povećavanje broja nezaposlenih i servisiranje unutrašnjeg i spoljnog duga. Prednost Mađarske u odnosu na Poljsku i tadašnju Čehoslovačku bila je ranija liberalizacija trgovine sa inostranstvom koja je započeta već početkom 1989. godine. Vlada Mađarske opredelila se za postepeno postizanje konvertibilnosti domaće valute, pa je zato bilo moguće polako i umereno prilagođavanje kursa u skladu sa potrebama ekonomije. Ovakva kursna politika sprečila je rast inflacije i otežala odlivanje kapitala iz zemlje u periodu kada je domaćoj ekonomiji bio najviše potreban.²⁴

Strategija reformi sastojala se od kratke, srednje i dugoročne komponente. Cilj dugoročnih reformi bio je ulazak u EU. Srednjeročna politika reformi obuhvatala je mikroekonomiju i strukturalne promene, uključujući i razvoj institucija. Kratkoročne reforme podrazumevale su sprovođenje tradicionalnih mera u sektoru makroekonomije. Makroekonomska politika trebala je da: (1) sačuva održivu ravnotežu između prihoda od poreza i

²³ Videti detaljnije: "OECD Economic Surveys: Slovak Republic, November 2010", Overview, Organisation for Economic Co-operation and Development, November 2010, pp. 1-2.

²⁴ Videti detaljnije: Jan Adam, "The Transition to a Market Economy in Hungary", *Europe-Asia Studies*, Vol. 47, No. 6 (Sep., 1995), pp. 989-993.

državnih troškova, (2) ostvari trgovinski suficit koji bio dovoljan za servisiranje državnog duga i privlačenje stranog kapitala, i (3) stabilizuje inflaciju na prihvatljivom nivou. Najvažnije oblasti u kojima su sprovedene mikroekonomske reforme bile su privatizacija, industrijska politika i tržišta rada i kapitala.

Mnoga preduzeća bila su sposobna da opstanu u procesu tranzicije, ali je postojala mogućnost da u novim ekonomskim odnosima imaju probleme sa likvidnošću. S druge strane, postojala su preduzeća koja nisu bila u stanju da se uključe u tržišnu utakmicu, ali su ipak izdržala tranziciju zbog značajnih subvencija koje su u prošlosti dobila od države. Zbog toga su Vlada i banke počele svoju kreditnu politiku da zasnivaju na jasnim procenama o dugoročnoj perspektivi bilo koje firme. Da bi se stabilizovalo poslovanje preduzeća i banaka bilo je neophodno sprovesti promene osnovnih principa na kojima se zasnivao njihov rad. Izvršena je preobuka zaposlenih u bankarskom sektoru, uvedeni su moderni informacioni sistemi i razvijene su osnovne usluge, a sve je urađeno po ugledu na zapadnoevropske privredne subjekte. U skladu sa direktivama tadašnje EZ, u bankama i preduzećima je od januara 1992. godine počeo da se primenjuje isti računovodstveni sistem kao i u državama Zapadne Evrope.²⁵

Pravac privatizacije u Mađarskoj nije nikada bio definisan ili usmeren u određenom smeru, jer su preduzeća u državnom vlasništvu prodana direktno ili na aukciji. Ponekad su prodajom ostvarivani veliki prihodi, a u određenim slučajevima preduzeća su prodavana po veoma niskim cenama. Danas je većina preduzeća u Mađarskoj privatizovana, a privatna svojina predstavlja ključnu osnovu ekonomske transformacije u ovoj državi. Privatizacijom u Mađarskoj ostvareno je nekoliko važnih rezultata. Pre svega, imovina u posedu države značajno je umanjena, vlasnici bivših državnih preduzeća postali su privatni preduzetnici i strateški partneri. Imovina u privatnom vlasništvu dostigla je skoro 3/4 ukupne imovine u državi. U posedu domaćih investitora nalazi oko 40% od ukupne privatne imovine.

U odnosu na ostale bivše socijalističke države, masovna privatizacija nije nikada sprovedena u Mađarskoj. Ipak, postojala je besplatna podela državne imovine, čiji je cilj bio formiranje stabilne srednje klase u društvu. Besplatna podela odnosila se na crkvu, određene kategorije građana, lokalne vlasti i fondove socijalnog osiguranja. Postojalo je nekoliko metoda besplatne podele državne imovine, a restitucija je bila najznačajnija. Ovom metodom je državna imovina koja je oduzeta građanima nakon Drugog svetskog rata vraćena pravim vlasnicima ili njihovim naslednicima. Neke metode privatizacije korišćene su za prodaju državne imovine po povlašćenim uslovima. U ovu kategoriju spada i takozvani „postojani zajam“, koji je veoma

²⁵ Videti detaljnije: Paul Hare, Tamás Révész, Petr Aven, Gábor Oblath and Hans-Werner Sinn, "Hungary's Transition to the Market: The Case against a 'Big-Bang'", *Economic Policy*, Vol. 7, No. 14, Eastern Europe (Apr., 1992), pp. 245-252.

često korišćen. „Postojani zajam” mogao je da se koristi jedino za kupovinu državne imovine direktno od vladine agencije za privatizaciju. Zaposleni su mogli da po povlašćenim uslovima kupe deonice preduzeća u kom su radili. Udeo preduzeća koji je mogao biti prodat zaposlenima nije smeo da prelazi 10%, pa čak i kada je većinski deo firme prodat spoljnim investitorima. Navedene metode besplatne privatizacije državne imovine uticale su na privlačenje domaćeg privatnog kapitala, ali ne u planiranom obimu. Vremenom je postalo jasno da glavna prepreka privatizacije nije nedostatak tražnje za atraktivnom imovinom u državnom vlasništvu, već manjak ozbiljnih investicionih prilika. Mnogi korisnici različitih programa privatizacije nisu imali kapaciteta ili volje da se ponašaju kao dugoročni investitori. Zato je došlo do prodaje deonica mnogih firmi ispod nominalne vrednosti koju su imale kada su besplatno deljene. Najveći deo imovine u vlasništvu države prodat je po klasičnim metodama privatizacije koje su uključivale direktnu prodaju i aukcije. Direktna prodaja domaćim i stranim investitorima obavljena je javnim nadmetanjima, javnim tenderima, privatnim plasmanom akcija i ponudom javnog udela u preduzećima na berzi. Tokom kratkog perioda od 1995. do 1996. godine većina preduzeća u sektoru gasa i električne energije, kao i najveći broj elektrana i banaka, prodata su strateškim investitorima. Time je državni udeo u strateškim sektorima, kao što su telekomunikacije, bankarstvo i energetika, sveden na nizak nivo.²⁶

Izvoz je osnovni pokretač privrednog i ekonomskoj razvoja Mađarske nakon transformacije političkog, ekonomskog i socijalnog sistema. Privreda Mađarske se u značajnoj meri oslanja na međunarodnu trgovinu, a rast izvoza je osnovni preduslov održivog i ravnomernog razvoja. Pored spoljnotrgovinske ekspanzije, došlo je i do promene njene strukture. Naime, za razliku od orijentisanosti Mađarske prema državama Istočne Evrope pre 1990. godine, ova država je sada najviše okrenuta Zapadu. Ta promena uslovljena je činjenicom da se glavna tržišta na koje Mađarska izvozi svoje proizvode nalaze u EU, a da između 70% i 80% uvoza upravo čine proizvodi iz ovih država. Vrednost spoljne trgovine Mađarske je u stalnom porastu u protekle dve decenije, a spoljnotrgovinski deficit je počeo veoma brzo da se smanjuje nakon pristupanja Mađarske EU.

U 2010. godini u Mađarskoj je recesija bila izraženija u odnosu na ostale države OECD-a. Vremenom su sprovedene mere dovele do stabilizacije, ali je ekonomska kriza ostavila određene tragove. Snažne strukturalne reforme mogu da rezultiraju uspostavljanjem održivog razvoja. Dalje sprovođenje reformi u organizaciji i funkcionisanju javne administracije proizvešće vidljiva poboljšanja u vezi sa kvalitetnijim životom građana. Dalje

²⁶ Videti detaljnije: Eva Voszka, "Privatization in Hungary: Results and Open Issues", *Economic Reform Today*, No. 2, 1999, pp. 12-15.

smanjivanje veličine centralnih organa vlasti može da bude jedan od faktora daljeg smanjivanja poreza.²⁷ Stroga su makroekonomska politika i međunarodna finansijska pomoć omogućili stabilizaciju monete, što je omogućilo centralnoj banci da nastavi smanjivanje kamatne stope u pomenutom periodu, ali i Vladi da sprovede stabilizaciju u pojedinim oblastima. Neophodnost vraćanja poverenja stranih investitora za ulaganje u Mađarsku predstavlja jedan od ključnih temelja za sprovođenje dugoročnih strukturalnih reformi. Poboljšanje fiskalne stabilnosti zahteva širu aktivnost od kratkoročnih smanjivanja troškova. Mađarska je ostvarila značajan napredak u smanjivanju kontinuiranog fiskalnog deficita koji je bio prisutan u prethodnim godinama. U određenoj meri, Vlada je poboljšala efikasnost u oblasti socijalnih transfera i umanjila neefikasne subvencije. Korak napred bila je i dugoročna reforma oporezivanja čije je sprovođenje počelo 1. jula 2009. godine. Time su poreska opterećenja prebačena iz oblasti rada u oblast potrošnje. Time je omogućeno smanjivanje socijalnih doprinosa koje poslodavac uplaćuje i umanjivanje poreza na dohodak građana. Ove reforme treba da potpomognu ekonomski rast i zapošljavanje smanjivanjem ekonomskih distorzija. Fiskalna konsolidacija pomoću strukturalnih reformi treba da se nastavi kako bi se postigao dovoljan nivo ekonomske stabilnosti u slučaju novih pogoršanja u privredi. Ključni korak koji je preuzet u cilju postizanja fiskalne održivosti predstavlja usvajanje Zakona o fiskalnoj odgovornosti, koji uključuje striktna pravila u oblasti fiskalne politike, a njime je osnovan i nestranački savet koji treba da nadgleda sprovođenje navedenog Zakona. Ovaj savet može uticati na podizanje javne svesti o neophodnosti fiskalne konsolidacije i osigurati provere i uravnoteživanje prilikom sprovođenja fiskalne politike. Ekonomske distorzije mogu se umanjiti dodatnim umanjivanjem poreza na lični dohodak, a uvećanjem poreza na imovinu i poreza koji se odnose na zaštitu životne sredine. Ove promene mogu doprineti eliminaciji faktora koji negativno utiču na ekonomski rast i politiku zapošljavanja.²⁸

Zaključak

Početak procesa globalizacije koji je nastupio odmah nakon završetka Hladnog rata primorao je mnoge države da izvrše radikalnu transformaciju svog uređenja. Takve okolnosti nisu zaobišle ni četiri države o kojima je u radu bilo reči. Države bivšeg Varšavskog pakta koje su se našle u situaciji da njihova ekonomija nije više mogla da funkcioniše na starim centralističkim osnovama. Zato je bilo potrebno da se što pre pronade način koji će

²⁷ Videti detaljnije: "Economic Survey of Hungary, 2010", Organisation for Economic Co-operation and Development, *Policy Brief*, February 2010, p. 1.

²⁸ Ibidem, pp. 3-7.

omogućiti njihovim ekonomijama da opstanu i budu oslonac novog razvoja zemlje. Države Višegradske grupe specifične su po tome što su njihove vlasti uvidele da međusobna, odnosno regionalna, saradnja može biti dobra osnova za transformaciju njihovih političkih, ekonomskih i socijalnih sistema. U vremenu u kome ove države nisu mogle mnogo da ponude na globalnom tržištu odlučeno je da se okrenu jedne drugima kako bi uspele da prevaziđu početnu ekonomsku krizu koju je tranzicija izazvala. Time su jedne drugima pružile oslonac za stabilizaciju i transformaciju ekonomskih sistema. Formiranjem regionalne inicijative pod nazivom Višegradska grupa, četiri države postavile su okvir svog daljeg ekonomskog razvoja, formulisanja zajedničkih političkih ciljeva i međusobne saradnje. Upravo je taj okvir, odnosno pomenuta regionalna inicijativa, kanalisao dalje korake država članica ka ciljevima oko kojih su se slagali. Naravno, pitanje ekonomije je u početnim fazama zajedničke saradnje bilo na prvom mestu. Razlog je slabost pojedinačnih ekonomija država članica, pa je upravo zato akcenat stavljen na saradnju u ovoj oblasti i zajednički nastup na tržištima drugih država. Višegradska grupa je uspešan primer ujedinjenja kapaciteta i napora država koje samostalno ne bi mogle da se izbore sa problemima na koje su naišle. Zato i nakon što su Poljska, Češka, Slovačka i Mađarska ostvarile osnovni cilj, odnosno postale članice EU, Višegradska grupa je nastavila sa funkcionisanjem. Razlog se sigurno nalazi u činjenici da su države članice ove regionalne inicijative uvidele prednosti zajedničkog nastupa na međunarodnoj političkoj i ekonomskoj sceni.

Bibliografija

- Adam, Jan, "The Transition to a Market Economy in Hungary", *Europe-Asia Studies*, Vol. 47, No. 6 (Sep., 1995).
- Adamec, Stefan, *Fiscal Policy in the Slovak Republic*, Center for Social & Economic Research, Warsaw, 1995.
- Blaszczyk, Barbara, "Moving Ahead: Privatization in Poland", *Economic Reform Today*, No. 2, 1999.
- Borish, Michael and Noël, Michel, "Privatisation in the Visegrad Countries: A Comparative Assesment", *The World Economy*, Vol. 20, Issue 2, March 1997.
- Buček, Ján, "The financial and economic crisis in Slovakia - its spatial aspects and policy responses", in: Grzegorz Gorzelak and Chor-Ching Goh (eds.), *Financial Crisis in Central and Eastern Europe: From Similarity to Diversity*, Scholar Publishing House, Warszawa, 2010.
- Cihelková, Eva and Hnát, Pavel, "Subregionalism within the EU with Special Regard to the Groupings of which the Czech Republic Is a Member", *Prague Economic Papers*, No. 1, 2006.
- Dingsdale, Alan, "New Geographies of Post-Socialist Europe", *The Geographical Journal*, Vol. 165, No. 2, The Changing Meaning of Place in

- Post-Socialist Eastern Europe: Commodification, Perception and Environment (Jul., 1999).
- “Economic Survey of Hungary, 2010”, Organisation for Economic Co-operation and Development, *Policy Brief*, February 2010.
- “Economic Survey of Poland, 2010”, Organisation for Economic Co-operation and Development, *Policy Brief*, April 2010.
- Hamilton, Ian F.E., “Transformation and Space in Central and Eastern Europe”, *The Geographical Journal*, Vol. 165, No. 2, The Changing Meaning of Place in Post-Socialist Eastern Europe: Commodification, Perception and Environment (Jul., 1999).
- Hanzlík, Viktor, “Economic Reforms”, in: *Transformation: The Czech Republic, People in Need with the support of the Ministry of Foreign Affairs of the Czech Republic*, Prague, 2006.
- Hare, Paul, Révész, Tamás, Aven, Petr, Oblath, Gábor and Sinn, Hans-Werner, “Hungary’s Transition to the Market: The Case against a ‘Big-Bang’”, *Economic Policy*, Vol. 7, No. 14, Eastern Europe (Apr., 1992).
- Klaus, Václav, “The Economic Transformation of the Czech Republic: Challenges Faced and Lessons Learned”, *Economic Development Bulletin*, No. 6, February 14, 2006.
- Lowitzsch, Jens, Hashi, Iraj and Woodward, Richard, *The PEPPER IV Report: Benchmarking of Employee Participation in Profits and Enterprise Results in the Member and Candidate Countries of the European Union*, Berlin, 2009.
- McMaster, Irene, “Privatisation in Central and Eastern Europe: What Made the Czech Republic So Distinctive”, European Policies Research Centre, University of Strathclyde, November 2001.
- “OECD Economic Surveys: Slovak Republic, November 2010”, Overview, Organisation for Economic Co-operation and Development, November 2010.
- Richter, Sándor, “The Visegrád Group Countries’ Expectations vis-à-vis Western Europe”, *Russian & East European Finance & Trade*, January-February 1996, Vol. 32, Issue 1.
- Sachs, Jeffrey and Lipton, David, “Poland’s Economic Reform”, *Foreign Affairs*, Vol. 69, No. 3, Summer 1990.
- Sojka, Milan, “The Transformation of the Czech Republic – Present and Future Developments”, *Czech Sociological Review*, Vol. 2, No. 1, 1994.
- “Visegrad Declaration 1991”, Declaration on Cooperation between the Czech and Slovak Federal Republic, the Republic of Poland and the Republic of Hungary in Striving for European Integration, *The Visegrad Group*, Internet: <http://www.visegradgroup.eu/documents/visegrad-declarations/visegrad-declaration-110412>, 16/10/2015.
- “Visegrad Fund”, Internet: <http://visegradfund.org/home/>, 14/10/2015.
- Voszka, Eva, “Privatization in Hungary: Results and Open Issues”, *Economic Reform Today*, No. 2, 1999.

Aleksandar JAZIĆ

**PERIOD OF TRANSITION AND ECONOMIC REFORMS
IN THE STATES OF THE VISEGRAD GROUP**

ABSTRACT

The end of the Cold War and the beginning of the transition process has forced many countries to find a new form of regulation of its economic system. Some countries have decided to join forces and form a regional initiative to help achieve common goals. This is an example with the Visegrad group, which consists of the former Eastern Bloc countries - Poland, the Czech Republic, Slovakia and Hungary. Immediately after the start of the transition process, all these countries defined their economic, political and foreign policy goals. Given the almost identical recent history and defined goals, officials of these countries have decided to join their efforts in order to achieve its plans. The result was the formation of the Visegrad Group, which, in addition to the political and foreign policy character, has an economic character in terms of economic convergence and economic entities of the Member States. The main economic objective of this initiative is an attempt to preserve as much as possible and strengthen the economies of its member states to individually or collectively could compete with Western European business entities. This is the key element that influences on the preservation of the stability of markets and financial systems of the Visegrad Group Member States.

Key words: economy, finance, sustainable development, transition, Visegrad Group.